

ISPAN TILI BO'YICHA IJTIMOYIY-MADANIY KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISH UCHUN ART-TERAPIYA USULLARIDAN FOYDALANISH

A. Tkacheva¹

Annotatsiya:

Maqolada art-terapiyaning ispan tilini o'rganayotgan talabalarning ijtimoiy-madaniy kompetentligini oshirish usuli sifatida ahamiyati haqida so'z boradi. Unda talabalarning hissiy intellektini rivojlantirishga qaratilgan turli xil art-terapevtik vazifalar va tadbirlar ko'rib chiqiladi. Yuqoridagi misollar talabalarga ispanzabon mamlakatlarning madaniy xususiyatlarini chuqurroq anglashga, shuningdek, madaniyatlararo muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradigan ijodiy o'qitish usullarini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: art therapy, socio-cultural competence, intercultural communication, innovative teaching technologies, Spanish culture, development of creative abilities.

doi: <https://doi.org/10.2024/2kzch388>

Globalashuv va jahon madaniyatlarining integratsiyasi sharoitida ta'lim nafaqat bilimlarni uzatish jarayoniga, balki talabalarda madaniyatlararo savodxonlik va ijtimoiy-madaniy kompetentlikni shakllantirishning muhim vositasiga aylanadi. Ushbu holat chet tillarini, shu jumladan dunyodagi keng tarqalgan va muhim tillardan biri bo'lgan ispan tilini o'rganish uchun alohida ahamiyatga ega. Ijtimoiy-madaniy kompetentlik ko'p millatli muhitda samarali muloqot qilish uchun zarur bo'lgan madaniy elementlarni tahlil qilish, talqin qilish va to'g'ri ishlatish qobiliyatini o'z ichiga oladi.

Art-terapiya psixo-emotsional holatni yaxshilash uchun badiiy va ijodiy amaliyotlardan foydalanishga asoslangan usul sifatida ta'lim muassasalarida tobora ko'proq qo'llanilmoqda. Bunday faoliyat talabalarning o'zini namoyon qilish, tanqidiy fikrlash va hissiy intellektini rivojlantirishga yordam beradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, art-terapevtik yondashuvlar orqali ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirishga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkinligi o'quvchilarga madaniy tafovutlar va o'xshashliklarni chuqurroq anglash, odatiy stereotiplardan tashqariga chiqish va empatiyani rivojlantirishga imkon beradi [1,4,5].

Ushbu maqola ispan tilini o'rganayotgan universitet talabalarida ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirish uchun art-terapiya usullarini qo'llash imkoniyatlarini o'rganishga qaratilgan. Ishimiz davomida art-terapevtik amaliyotlarni o'quv jarayoniga qanday qilib integratsiya qilish mumkinligi ko'rib chiqiladi, shuningdek, talabalarning madaniy idrok va madaniyatlararo muloqot darajasiga ta'siri tahlil qilinadi. Ushbu mavzuni ko'rib chiqish ham nazariy, ham amaliy ahamiyatga ega bo'lib, O'zbekistonning oliy o'quv yurtlarida o'qitishning yangi usullarini ishlab chiqish va o'quv jarayoni sifatini yaxshilashga yordam beradi.

Ijtimoiy-madaniy kompetentlik ma'lum bir til muhitiga xos bo'lgan madaniy kodlar, urf-odatlar va me'yorlarni bilishni, shuningdek, ushbu bilimlarni madaniyatlararo muloqot jarayonida qo'llash qobiliyatini o'z ichiga oladi. Ispan tilini o'rganish kontekstida nafaqat til ko'nikmalarini o'zlashtirish, balki ispanzabon mamlakatlarning madaniy xususiyatlari va voqeliklarini chuqur tushunish ham muhimdir. Aynan shu jihatda art-terapiya o'qituvchilar va talabalar uchun qimmatli vosita bo'lishi mumkin.

¹ Tkacheva Anastasiya Aleksandrovna, SamDCHTI dotsenti, f.f.n.

Art-terapiya ijodiy ifodaga asoslangan jarayon sifatida talabalarga nafaqat til ko'nikmalarini rivojlantirish, balki o'z his-tuyg'ularini ispan madaniyati bilan bog'liq madaniy mavzularda ifoda etish imkoniyatini beradi. Tasvirlar, tovushlar yoki harakatlar bilan ishlash orqali talabalar an'anaviy o'quv dasturlaridan tashqarida qoladigan madaniy kontekstlarni o'rganishlari mumkin. Masalan, madaniy tadbirlar yoki urf-odatlariga bag'ishlangan kollajlar yaratish (Flamenko kontsertlari, ispan bayramlari, milliy taomlar va boshqalar) o'quvchilarga nafaqat o'rganish, balki madaniy jihatlarni boshdan kechirish va talqin qilish imkonini beradi.

Art-terapiya usullarini qo'llash orqali talabalar o'zlarining madaniy me'yorlari va ispan an'analari o'rtasidagi farq va o'xshashliklarni anglay boshlaydilar. Masalan, drammatizatsiya mashqlari va rolli o'yinlar orqali talabalar imo-ishora tili, ohang va ekstralingvistik belgilarning ahamiyatini yaxshiroq tushunishlari mumkin. Natijada, jarayon ishtirokchilari madaniy tuslarga nisbatan sezgir bo'lib, turli xil madaniy kontekstlarga moslasha oladilar.

Bundan tashqari, art-terapevtik mashg'ulotlar o'ziga xoslik, ijtimoiy me'yorlar va stereotiplar kabi ijtimoiy-madaniy mavzularni muhokama qilish uchun platforma bo'lib xizmat qilishi mumkin. Ijodiy topshiriqlar bilan boshlangan ushbu munozaralar ispanzabon mamlakatlarning madaniy muhitini tushunishni rivojlantirishga yordam beradi. Masalan, musiqiy matnlarni tahlil qilish, ularning mazmuni va jamiyatga ta'sirini muhokama qilish talabalarni ijtimoiy masalalar va madaniyat va tilning o'zaro bog'liqligi haqida o'ylashga undashi mumkin.

Shunday qilib, ispan tilini o'rganish uchun art-terapevtik usullarni o'quv jarayoniga integratsiya qilish nafaqat an'anaviy ta'limni boyitibgina qolmay, balki ijtimoiy-madaniy kompetentlikni shakllantirishga faol hissa qo'shadi. Ushbu usullar o'z-o'zini ifoda etish va madaniy almashinuvga yo'l qo'yib, talabalarga atrofdagi dunyoning xilma-xilligiga moslashuvchan, ochiq va sezgir bo'lishga imkon beradi.

Art-terapiya ispan tilini o'rganayotgan talabalar orasida ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirishga moslashtirilishi mumkin bo'lgan turli xil ijodiy va badiiy topshiriqlarni taklif etadi. Quyida o'quv jarayoniga samarali tarzda qo'shilishi mumkin bo'lgan faoliyatning aniq misollari keltirilgan.

T/r	Tadbirlarning nomi	Amalga oshirish mexanizmi
1	Madaniy tadbirlarni chizish	Topshiriq: talabalar ispanzabon mamlakatdan muhim madaniy tadbirni tanlaydilar (masalan, Meksikadagi "Dia de los muertos" yoki Ispaniyaning Pamplona shahridagi "San Fermin" bayrami) va ushbu tadbirning asosiy elementlarini aks ettiruvchi plakat yaratadilar. Chizmalar ramzlar, an'anaviy liboslar, oziq-ovqat va tadbir atributlarini o'z ichiga olishi mumkin. Maqsad: ushbu topshiriq talabalarga tanlangan tadbirning madaniy xususiyatlarini o'rganish, vizual ifoda ko'nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi.
2	Kollaj yaratish	Topshiriq: talabalar ispan madaniyati haqidagi shaxsiy tasavvurlarini aks ettiruvchi kollaj yaratadilar. Jurnal materiallari, fotosuratlar, rasmlar va matnlardan foydalangan holda talabalar o'rganilayotgan madaniyat haqida o'z fikrlari va his-tuyg'ularini ifoda etadilar. Maqsad: ushbu topshiriq talabalarga ispan tilidagi madaniyatlarni qanday qabul qilishlarini tushunish, o'z g'oyalarini asl madaniy amaliyotlar bilan moslashtirish imkoniyatini beradi, hamda madaniy stereotiplarni muhokama qilish uchun asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

3	Musiqiy kompozitsiya	Topshiriq: talabalar an'anaviy ispan tilidagi musiqa janrlarini (masalan, flamenco, mariachi, Reggaeton) o'rganadilar va mavjud vositalar yoki raqamli dasturlardan foydalangan holda qisqa musiqiy kompozitsiyani yaratadilar. Ish jarayonida talabalar ushbu janrlarning tegishli mamlakat madaniyatidagi ahamiyatini muhokama qiladilar. Maqsad: ushbu topshiriq talabalarga nafaqat ijodkorlikni rivojlantirishga, balki madaniy o'ziga xoslik, musiqa bilan bog'liq individual va ijtimoiy jihatlarni tushunishga yordam beradi.
4	Rolli o'yin	Topshiriq: talabalar odatiy madaniy kontekstga asoslangan stsenariyni tanlaydilar yoki yaratadilar (masalan, ispan restoraniga tashrif yoki oilaviy uchrashuv). Dramatizatsiya vositalaridan foydalanib, ular an'anaviy me'yorlar va urf-odatlar elementlarini qo'shib sahnalarni ijro etishadi. Maqsad: ushbu faoliyat talabalarga turli vaziyatlarda shaxslararo muloqot va tildan foydalanish amaliyotida madaniy me'yorlarning ahamiyatini tushunishga yordam beradi.
5	Fotosuratlar loyihasi	Topshiriq: talabalar ispanzabon mamlakatlarda milliy taomlar, bayramlar, kundalik hayot va boshqalar kabi jihatlarni aks ettiruvchi fotosuratlarini to'playdilar. Maqsad: ushbu vazifa vizual idrok etish ko'nikmalarini rivojlantiradi, madaniy jihatlarni muhokama qilishga yordam beradi va amaliy mashg'ulot orqali til bilimlarini chuqurlashtiradi.
6	Teatr tomoshasi	Topshiriq: talabalar ispan adabiyoti yoki folkloriga asoslangan qisqa sahnalarni yaratadilar va taqdim etadilar. Jarayon birgalikda ssenariy yozish va musiqiy bezakni tanlashni o'z ichiga olishi mumkin. Maqsad: ushbu vazifa nafaqat tilni bilish ko'nikmalarini takomillashtiradi, balki ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirishga yordam beradigan ispan madaniyatida mavjud bo'lgan qadriyatlar va mavzular to'g'risida xabardorlikni oshiradi.

Ushbu art-terapevtik topshiriqlar talabalarni ispan madaniyatlarini o'rganishga faol jalb qilishga yordam beradi va ularga madaniy kodlarini yangi haqiqatlar bilan moslashtirish orqali ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirishga yordam beradi. Bunday faol va ijodiy yondashuvlar nafaqat o'quv jarayonni yanada qiziqarli qilishi, balki o'rganilayotgan materialni chuqur tushunish va yaxshiroq eslab qolishga yordam beradi.

Umuman olganda, art-terapiya ispan tilini o'rganayotgan talabalarning ijtimoiy-madaniy kompetentligini rivojlantirish uchun noyob imkoniyatlarni taqdim etadi. Ijodiy o'qitish usullarini qo'llash nafaqat til ko'nikmalarini yaxshilashga, balki ispan jamiyatlarining madaniy kontekstlari, me'yorlari va qadriyatlarini chuqur tushunishga yordam beradi [1,3]. Vizual san'at, musiqa va dramaturgiya amaliyotlari orqali talabalar tanqidiy fikrlash, hissiy intellekt va madaniyatlararo sezgirlikni rivojlantirishlari mumkin.

Art-terapevtik usullar o'quvchilarga o'zlarini ifoda etish va madaniy almashinuv uchun makon yaratib, an'anaviy ta'lim yondashuvlaridan tashqariga chiqishga imkon beradi [2]. Ijodiy faoliyat bilan shug'ullanadigan talabalar farqlarga ochiqroq va madaniy idroklarida boyroq bo'lishadi. Ushbu jarayonlar nafaqat o'rganilayotgan til va madaniyat o'rtasidagi

aloqani mustahkamlaydi, balki ispan tili sohiblari bilan muloqot qilishda ishonchni shakllantiradi.

Shunday qilib, art-terapiya ispan tilini o'qitishda kuchli vosita bo'lib, ijtimoiy-madaniy jihatlarni o'rganish uchun yangi zamin yaratadi, hamda til va madaniyatni chuqurroq va mazmunli tushunishni shakllantirishga yordam beradi. Bunday usullarni o'quv jarayoniga kiritish o'rganish jarayonini yanada integratsiyalashgan, qiziqarli va samarali qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

[1]. Betts D. (2013). *A Review of the Principles for Culturally Appropriate Art Therapy Assessment Tools*. *Art Therapy*. #30, p.98-106. DOI: 10.1080/07421656.2013.819280.

[2]. Ikwemesi Ch. K. (2016) *Art as a tool for cross-cultural conversation: A personal dialogue with Igbo and Ainu art*. *Cogent Arts & Humanities*, #3: 1262997. DOI: 10.1080/23311983.2016.1262997

[3]. Malchiodi C. (2013). *Art Therapy: Journal of the American Art Therapy Association—The First 10 Years*. *Art Therapy: Journal of the American Art Therapy Association*, #10, p.190-191. DOI: 10.1080/07421656.1993.10759011

[4]. Matthew W., Reynolds L. and others (2000). *The Effectiveness of Art Therapy: Does it Work?* *Art Therapy: Journal of the American Art Therapy Association*, 17(3):207-213. DOI: 10.1080/07421656.2000.10129706

[5]. Wengrower H. (2001). *Arts therapies in educational settings: An intercultural encounter*. *Arts in Psychotherapy - ART PSYCHOTHER*. 28. 109-115. 10.1016/S0197-4556(00)00091-5.